

Nf. 99.

5.

SVMMA
DOCTRINÆ CHRISTIANÆ
PAVCIS APHORISMIS
IN
ORDINEM ET CONNEXIONEM
RELATA
A
MEDICO CHRISTIANO

EDITIO SECVNDA AVCTIOR

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

Excudit JOHANNES CHRISTIANVS HILLIGER Acad. Typogr.
MDCCXXX.

2

SVMMÆ
DOCTRINÆ CHRISTIANÆ
PASCIS APHORISMIS
IN
ORDINEM ET CONNEXIONEM
RELATA
A
MEDICO CHRISTIANO

EDITIO SECUNDA AUCTIOR

WILHELMUS MAGDEBURGENSIS

Typis JOHANNIS CHRISTIANI WILHELMI AGERI Typogr.
MDCCXXI

Q. D. B. V.

I.

Datur duplex theologia, altera naturalis, five rationis, quæ ex lumine naturæ DEI cognitionem eiusque cultum deducit; altera divina, quæ ex revelato DEI verbo divinæ essentiæ mysteria pandit & verum Dei cultum, qui finis theologiæ, manifestat.

II. Quivis homo sana ratione præditus, attentæ huius universi, & imprimis pulcherrimæ & admirabilis corporis humani structuræ, contemplatione, ad existentiam Entis supremi pervenire potest.

III. Quum pulcher & sapientissimus corporum variorum in universo nexus, ordo ac structura, tendens maxime ad universi & singulorum corporum conservationem & propagationem, nullum in se existentia, & quod cuncta sic ac non aliter inter se coordinata sint, habeat fundamentum; recte colligit ratio: causam a qua pendeat, extra ipsum debere existere.

IV. Primum fere & innatum rationi & naturæ humanæ principium est; eum, a quo existentiam, conservationem & omnia bona possidemus, esse gratæ mente colendum & venerandum.

V. Ex potentia & viribus agendi, quibus singula corpora instructa-

A 2

cta-

Et, ex sapientissimo, quo inter se nexa sunt ordine, & ex fine, ad bonum & salutem tendente, Entis supremi infinitam potentiam, sapientiam, bonitatem cognoscimus, quod ob has virtutes timendum, amandum & fiducia ac humilitate venerandum est.

VI. Ex accurata operum DEI cognitione discimus, singulorum actiones ad totius vniuersi conseruationem & perfectionem conspirare; quare recte colligit ratio: DEVM velle singulorum etiam hominum salutem, per mutuam amorem, socialitatem, amicitiam, fidem ac beneuolentiam.

VII. Officia, quæ DEO & proximo debemus, non a sola utilitate priuata ducenda, sed ex obligatione, quam superiori debemus. Hoc enim posito, ponitur obligatio, posita hac, ponitur iustitia; iustitia autem & utilitas differunt magnopere: unde quo plus ad commodum priuatum respicitur, eo minus iustitiæ, amicitiae, beneuolentiæ minusque grati animi subest.

IX. Terribilia sunt mala, quæ ex fine utilitatis propriæ in genus humanum redundant; iniustitia nempe, qua nihil ad salutem publicam destruendam deterius.

XI. Qui DEVM negant, manifesto desipiunt. Nam eo sublato, nulla obligatio, lex nulla, nullus ordo, iustitia nulla, nullum in calamitatibus auxilium, nulla remuneratio nullaque vita æterna speranda essent; ac si DEVS non esset, nil detestabilius foret in mundo, vehementerque oprandum, ut ille existeret.

X. Qui existimant, veritates non dari alias præter has, quas ratio humana capere & assequi potest, ii insanie mihi proximi videntur. Nam potissimos rerum naturalium effectus, vires, operationes & phænomena, quomodo & a quibus causis fiant, plane ignoramus, multo minus ea, quæ ad DEI & spirituum naturam cognoscendam pertinent, ratio per se assequi poterit.

XI.

XI. Dari itaque veritates quæ rationem exsuperant, quas reuelatio nobis detegit diuina, & quas credere debemus, rectissime colligitur.

XII. Quemadmodum omnium veritatum ratio in eo potissimum posita est, ut in animo assensum & conuictionem relinquunt; ita id ipsum quoque in veritatibus altioribus, quas per reuelationem verbo diuino debemus, animaduertimus.

XIII. Lumen reuelationis non destruit lumen naturæ; adeoque veritates, quas per reuelationem diuinam capimus, non contrariæ sunt veritatibus, quæ ex lumine rationis fluunt, sed potius supra illud sunt, ut lumen majus augeat & exaltet lumen minus: quandoquidem vnus idemque auctõr est naturæ & S. scripturæ.

XIV. Longe difficilis, imperfecta & valde languida est via per rationem ad cognitionem DEI & officiorum nostrorum perueniendi; id quod ex philosophia & religione ethnicorum apparet: longe tutior, & perfectior hæc est, quæ fit per reuelationem in verbo diuino, cuius veritas perfecta & immutabilis est.

XV. Licet naturalis theologia officia DEO & proximo debita doceat & ad felicitatem hujus vitæ quodammodo utilis sit ac necessaria, neutiquam tamen plenam ac perfectam immensi amoris & misericordiæ erga miseriam humanam notitiam patefacit, multo minus ea suggerit media, quibus animus, natura inobediens & in prauas ac noxias cupiditates procliuis, ad debitam DEO obedientiam præstandam deducatur; quæ tamen beneficia per reuelationem possidemus.

XVI. Datur itaque theologica saluberrima disciplina, quæ per diuinam reuelationem summam miseriam humanæ naturæ detegit, & modum ac media, quibus ad glorificationem nominis diuini & nostram salutem peruenire possumus, manifestat.

XVII.

XVII. In verbo diuino, quod reuelat veritates æternas & immutabiles, quæ supra rationis humanæ captum sunt, omnis cognitionis & sapientiæ diuinæ, nec non humanæ, thesauri, ac quæ ad sanctificationem nominis diuini & nostram salutem pertinent, recondita sunt.

XVIII. Magnum non modo illud creationis & prouidæ rerum vniuersi conseruationis, neque minus redemptionis & conuersionis miserii hominis ad DEVM mysterium, omnipotentiam ac immensam sapientiam DEI demonstrat, sed et miracula, quæ DEVS & Christus in V. & N. T. ediderunt, easdem in Deo perfectiones, & quod supremus vniuersi Dominus sit, qui ordinem & leges naturæ mutare & suspendere possit, demonstrant, vt eo maior fiducia in eum, timor & amor excitetur.

XIX. Diuinum verbum statum hominis ante & post lapsum detegit, remediaque manifestat, quorum beneficio, in summam miseriam dejectus homo, ad suam salutem, neque minus ad sanctificationem nominis diuini peruenire possit.

XX. Primus homo, integris & in bona harmonia atque æquilibrio animæ spiritualis & corporis animalis, e quibus essentialibus partibus eius natura constabat, viribus constitutis, conditus fuit a DEO; ita prorsus, ut summum ipsius nomen recte cognoscere & sancto timore, amore & fiducia venerari potuerit.

XXI. Per inobedientiam & superbiam, qua Dominum & Creatorem suum contempsit, eius natura ita mutata ac corrupta est, ut spiritualibus viribus prorsus depressis, nec DEVM recte cognoscere, nec sanctum eius nomen rite celebrare possit, ac potius euecta natura animali, non voluntati DEI, sed carnis, a corrupta phantasia prouenientibus cupiditatibus, inferuiat, ex immortalis mortalis, ex spirituali animalis redditus,

XXII.

XXII. Diuina vero reuelatione cognoscimus, ob immensum DEI erga creaturam suam rationalem amorem, ex essentia eius ab æterno genitum filium, in veteri testamento promissum, atque in novo missum fuisse in hunc mundum, vt purissima vi, spiritus S. conceptione & natiuitate humanam naturam cum diuina vniat, exaltet atque rectificet, inque ea pro misere lapsō hominum genere, per varia, usque ad mortem maledictæ crucis, passionum genera, plenam ac perfectam, quam primus homo DEO, ceu auctori suo debebat, obedientiam, cum summa humilitate præstet, omniumque peccatorum poenas, animo & corpore supra modum degustet, & hac via ac modo amissam DEI imaginem, ad quam primus homo conditus erat, ac quæ in iustitia & sanctitate constabat, restituat.

XXIII. Diuina veritas est, quæ nos docet, quod Christus morte sua mortem hominis penitus destruxerit, & vi resurrectionis suæ vitam & immortalitatem animæ & corpori reddiderit, atque ascensione ad cælum, propter lapsum hominis clausum, id rursus aperuerit.

XXIV. Reuelatione quoque diuina scimus: Christum nunc sedere ad dextram patris omnipotentis & pro peccatoribus fidelibus assidue intercedere, & aduersus potentiam & insidias principis omnis malitiæ spiritus, coetum, seu ecclesiam suam, defendere, ejusque membra tandem in beatam vitam ad æternam nominis sui glorificationem recipere velle.

XXV. Per diuinam quoque reuelationem & immutabilem veritatem ac promissionem cognoscimus: hominem, qui intimam suam & profundam miseriam per verbum diuinum virtute spiritus S. agnoscit, & in merito Christi, pro omnium hominum peccatis vnicam suam fiduciam cum firma cordis sui adhæsiōe & desiderio auxilii diuini reponit, justificari, ab omni-

in omnibus peccatis & eorum reatu absolui, adeoque ex mera Christi gratia in gratiam rursus recipi, ad nominis divini glorificationem eiusque æternam salutem.

XXVI. DEus non aliud in verbo suo ab iis qui salutem a Christo partam consequi velint, quam interiora cordis, sive animi nostri, fiduciam nempe, cum ardenti misericordiæ divinæ desiderio, eiusque ob præstita beneficia intimum amorem & gratum obedientemque animum postulat.

XXVII. Passio & ascensio Christi in cælum, gratuitum & longe saluberrimum Spiritus S. donum nobis procuravit, ut is efficacia verbi divini, corruptam naturam, sive carnis cupiditates & desideria prava, mortificando, vitam novam & spiritualem erigat ac excitet i. e. in agnita miseria, misericordiæ divinæ desiderio & firmam fiduciam animique acquiescentiam in merito Christi, qui pro peccatis nostris mortuus est, nec non amorem DEI, in interioribus cordis, sive animi, accendat.

XXIX. Christi mors est vera remissionis peccatorum, justificationis, ac salutis nostræ causa & fundamentum, quod firma fiducia, pœnitens peccator sibi applicare & quasi appropriare debet.

XXIX. Ad corroborandam hanc fidem, seu firmam in Christi morte fiduciam, atque etiam ad memoriam tantorum, quæ nobis Christo gratis peperit, beneficiorum recolendam, certa nobis symbola, sigilla ac pignora Christus constituit atque reliquit, quæ sunt sacramenta, baptismus scilicet & S. cœna.

XXX. Per sacramentum baptismi nos gratis, remittendo peccata, recipit in gratiam & largitur Spiritum S. qui corruptam naturam mortificet, sanet, & novam vitam, sive fiduciam in merito Christi, amorem DEI & proximi, atque desiderium rerum cœlestium, instauret.

XXXI.

XXXI. Virtus & efficacia baptismi per totam hominis vitam durare & sese exerere debet, desideria pravæ carnis agnoscendo, mortificando & fiduciam in DEO eiusque beneficiis cum virtutibus spiritualibus tuendo & conservando.

XXXII. In Scœna, per sumtum benedictum panem & vinum, in communionem & consortium substantialiter præsentis corporis & sanguinis Christi, quem propter peccata universi humani generis gratis fudit, recipimur, & pœnitens ac miser peccator, hoc gratiæ divinæ pignore, meritum Christi sibi, ceu proprium, applicat, ad maiorem fiduciam remissionis peccatorum, iustificationis & spem vitæ æternæ concipiendam.

XXXIII. DEVS pro omnibus immensi sui amoris oblati beneficiis, ab homine nihil aliud, quam desiderium & fiduciam, spem & amorem erga ipsum, item virtutes spirituales humilitatem, patientiam postulat, quo ipso infinitam eius potentiam, sapientiam, immensum eius amorem & misericordiam, recte cognoscimus, & sic decenti modo summum eius nomen honoramus ac celebramus.

XXXIV. Ob firmam & constantem fiduciam, quam patres olim sancti, Noa, Moses, Abraham, Jacob, David, Daniel, aliique in promisso futuro Messia collocarunt, ac amore & obsequio erga DEum comprobarunt, ipsi iusti & amici DEI atque electi ad vitam beatam & æternam fuerunt habiti.

XXXV. Insigne & luculentum fiduciæ erga DEVM, desiderii auxilii divini, spei, consolationis, neque minus patientiæ, item laudis, gratiarum actionis & humillimæ venerationis divinæ testimonium liber psalmodum Davidis, qui ab omnibus religionis Christianæ sectis, magni semper æstimatus,

matus, exhibet, qualem cordis affectum omnes fideles habere & imitari debent.

XXXVI. Optimum & saluberrimum adversus corruptam naturam diuina sapientia in ærumnis ac calamitatibus constituit remedium, quo, non sine ratione & sine, subinde ad accendendam fidelium fidem & implorationem diuini auxilii excitandam, vitur.

XXXVII. Calamitatibus, sine quibus nunquam ullus fuit sanctus & vere pius, DEVS mortificationem corruptæ naturæ, extinguendo prava desideria, intendit, neque minus fiduciam, spem, patientiam, aliasque virtutes spirituales exercet, corroborat atque accendit; & hac ratione omnes calamitates ad gloriam DEI & piorum salutem tendunt.

XXXVIII. Per orationem & implorationem diuini auxilii fides optime exercetur & nomen Domini glorificatur. Nam dum desiderat a DEO ardenter miser homo auxilium, eo ipso eius potentiam, quod possit eum iuvare, eius sapientiam five rationem & modum iuuandi, eius immutabilem veritatem & benignissimum erga nos animum vere agnoscit.

XXXIX. Sapientissimus, quo DEVS tam in regno naturæ, quam gratiæ utitur, ordo, est, ut ex abjecto, quasi corrupto & mortuo, creaturæ existentiam, vitam & exaltationem producat, qua cognitione ad nomen, five potentiam eius, sapientiam & benignitatem enarrandam, mirifice inflammamur.

XL. Is Christi imagini fit conformis, qui omnes calamitates, persecutiones & tristes casus, humiliter & patienter ferendo, firma in DEI auxilio nititur fiducia: Nam huius natura est, ut ex morte vitam, ex inanitione exaltationem, producat.

XLI

XL. Neque tantum firma in DEO fiducia, spe ac desiderio auxilii diuini, sed & amore DEI atque proximi, nomen Domini honoramus & celebramus.

XLII. Dulcis doctrina euangelica est aptissimum obedientis cordis atque amoris erga DEVM & hominem incentivum. Sanum enim & innatum humanæ rationis principium est: a quo summa gratis beneficia accipimus, eum esse colendum atque amandum, adeo, ut quo maiora sint munera, eo major gratia & honor offerenti debeat.

XLIII. Frequens itaque atque attenta beneficiorum Christi meditatio & interior immensi amoris diuini erga nos sensus, ad reciprocum DEI amorem cor nostrum mirifice excitat.

XLIV. Amamus vere DEVM, quando summa eius beneficia, in regno naturæ & gratiæ nobis gratuito collata, frequenti lectione & meditatione verbi diuini & sapientissimi ordinis in mundo contemplatione, grata & memori mente assidue recolimus & perpetuis laudibus, tam publice, quam priuatim, toto corde eum celebramus. Beneficia enim invitant nos ad officia, ad gratam memoriam, ad laudes, ad amorem.

XLV. Is vere amat DEVM, qui diuinæ voluntati, quæ in lege naturali, decalogo & saluberrimis Christi & Apostolorum monitis & amoris præceptis continetur, obtemperat, iisdemque se conformem reddit.

XLVI. Quum perpetua & immutabilis diuina hæc sit voluntas, ut omnium hominum salutem, tam temporalem, quam æternam, promoueat; utique is vere DEVM amat, qui amat proximum, & quidem secundum hunc ordinem, quo amat se

B 2

se ipsum; atque adeo nil diuinæ naturæ magis est aduersum, quam immisericordia & iniustitia erga proximum.

XLVII. Quicumque homo publicam multorum salutem ac felicitatem procurare & promouere omnibus viribus nititur, is utique optime voluntati diuinæ se conformem præstat, & sic gratum & acceptum DEO ac hominibus opus facit: Is vero qui tantum proprium & priuatum commodum, destruendo multorum bonorum salutem, quærit, nec DEO, nec hominibus, gratus est atque acceptus.

XLVIII. Neque quisque tantum proximum, sed & seipsum diligere debet, quod fit, si ea, quæ ad animæ & vitæ perfectionem vergunt attendat & perficiat, vicissim quæ sanitatem lædunt, vitam abbreviant & mentem inquietam reddunt, omnimodo fugiat, cuius generis sunt intemperantia in cibo & potu, præposteri animi motus, inordinatus amor & vehemens rerum vanarum desiderium.

XLIX. Non mente solum, sed & membris corporis nostri sanctificare nomen Domini debemus, quod fit, si ea pura, sancta & a brutalibus voluptatibus munda seruamus. Nam Christus & animam, & corpus, suo sanguine redemit, atque hoc quoque, ob arctissimam cum anima vnionem, extremo die resuscitabit ac immortale reddet.

L. Perfectissimum vitæ sanctæ & quæ DEO grata est atque accepta, exemplum ipse Christus nobis reliquit, quod imitari debemus. Nam uti in Christo immensus amor, gratia atque misericordia erga miserum genus humanum, innumeris modis, ut mortem etiam pro nobis subierit, apparuit, ita & nos omnibus modis & viribus, omni studio & opera, diligere proximum, eiusque miseriæ succurrere, felicitatemque communem & singulorum promouere debemus.

LI.

LI. Christus fuit erga homines benignus, mitis, humanus, quam indolem & animum nos quoque erga proximum induere debemus: fuit humilis & obediens patri suo, ergo & nos diuinæ voluntati in omnibus oportet submittere: terrenarum fuit rerum contemptor; quare & nos in iis fiduciam cordis minime ponere debemus. Et sicuti aduersa tulit summa patientia, sic & nos omnia simili animo, quia secundum voluntatem DEI eveniunt, toleremus; tentationes Satanae virtute verbi divini vicit, quod etiam nos imitemur. Atque hac ratione exemplum Christi sequuti, optime & rectissime nomen Domini magnificamus, honoramus & celebramus.

LII. Bona nostra opera, sive officia, quæ Deo, nobis & proximo præstare debemus, his in terris multum sunt imperfecta; quia varii defectus & lapsus, cuius ætatis, temperamento & naturæ a parentibus acceptæ, perpetuo adhærent, atque inordinati motus ac cupiditates, quam diu in carne sumus, sese intermiscendo, operationes spiritus multum minuunt atque impediunt.

LIII. Enormiter itaque errant ii, qui salutis suæ meritum in fiducia bonorum operum, in obedientia præceptorum divinorum reponunt, exemplo Judæorum, Socinianorum, & multorum etiam ex Christianorum cœtu, qui tamen de operum suorum imperfectione quotidie convincuntur, atque ob id nunquam de salute sua certi esse possunt.

LIV. Licet bona opera, hac in vita, propter peccatum inhærens, sint imperfecta, nilominus quando ex fidei, grato ac obediendi erga DEVM corde proueniunt, atque in proximi salutem & DEI gloriam vergunt; ipsi pla-

cent, & ad ostendendam fidem & ædificationem proximi necessaria sunt, & tam in hac, quam in altera vita, magnam promissionem & remunerationem habent.

LV. Quum prauam naturam semper secum gerat Christianus; contra cupiditates & prauos motus assidue pugnare, continua miseræ & imperfectionis suæ agnitione, auxiliique diuini inuocatione, debet, & hac lucta carnis & spiritus nomen domini sanctificatur.

LVI. Magna sunt beneficia, quæ vera in Christum fide acquirimus: Nam hæc naturam nostram coniungit & vnit cum Christo, vt is in nobis habitet, vivat & operetur, qua vnione etiam spem resurrectionis & hæreditatis vitæ æternæ & beatæ obtinemus certissimam.

LVII. Propter hanc cum Christi spiritu vnionem, certi sumus, quod electi ad regnum Christi sumus.

LVIII. Decretum DEI ab æterno de consequenda nostræ salute immutabile hoc est: quod is, qui firma in DEVM & Christi meritum fiducia, vitæque pia & sancta nomen Domini celebrat, ab æterno salvandus sit.

LIX. Electionis nostræ pia consideratio certe dulcis ineffabilis & consolationis plena, tum quod certitudinem de æterna salute propter Christum consequendam in variis tentationum generibus valde stabilit & confirmat, tum quod venerationem nostram in DEVM & glorificationem nominis eius vehementer accendit.

LX. Quicumque itaque ordinem salutis suæ, in verbo diuino clare reuelatum, præfracte & constanter negligit, atque
verbi

verbi divini lectionem frequentem ac meditationem, qua DEVS salutis nostræ ordinem clare manifestat, intermittit: is sibi ipsi præripit salutem, ne utiquam DEVS, qui cum ipse immensus amor sit, vult, ut quisque homo vivat atque nomen eius in æternum celebret.

LXI. Tutius & sanctius erga DEI consilia se gerunt, qui occultis DEO relictis & rationi minus obuiis, de revelatis opere implendis magis sunt solliciti.

LXII. In morte fidelium magnum a DEO beneficium. Corpore enim deposito, a carnis concupiscentiis, ab insidiis Satanæ & mundi plane liberi evadimus, ut unio cum Christo ita fiat perfectior. Vnde fideles cum gaudio ex hac vita discedunt.

LXIII. Nullum est dubium, quin anima spiritualis, a contagione corporis immunis & sui juris facta, perfectionem DEI cognitionem sit impetratura.

LXIV. Quo profundior autem & major divinæ essentia cognitio, siue visio intuitiva, eo major DEI laus, gloria & celebratio fiet, in quibus præcipue beatæ ac æternæ vitæ ratio continetur.

LXV. Christus divinam suam naturam & potentiam corporum in cineres redactorum in vitam resurrectione, ad majorem nominis sui celebrationem, demonstrabit luculentissime.

LXVI. Sicuti corporis humani ad hanc vitam productio & generatio quasi ex puncto feminali; ita extremo die verum & idem corpus ex minima cineris portione rursus produci posse, omnino est credibile.

LXVII.

LXVII. Vti anima humana, quæ incorporea & omnis interitus expers, nunquam sine operationibus, quæ in intelligendi & judicandi facultate consistunt, existens, cum sensoriis unita, in operando perfectior redditur; ita nullum est dubium, quin spiritualis hæc anima, cum perfectioribus & a labe immunibus sensoriis post resurrectionem unita, ad ampliandam DEI gloriam longe perfectior in operando sit futura.

LXVIII. Anima humana, quo pluribus & sublimioribus hac in vita imbuitur veritatibus; eo majorem luminis gradum in veritatibus abditis, quas mens corporis compedibus vincula obscurius inspexit, cognoscendis & penetrandis impetrabit.

LXIX. Hæc est vera illa & saluberrima theologia, quæ non in scholasticis, res claras magis obscurantibus spinis, non in ambiguis terminis, subtilibus distinctionibus, & multum inter se dissidentibus opinionibus, quæ omnia lites innumeras & scandala pariunt, consistit; sed quæ veritatibus simplicissimis, saluiferis, perspicue in verbo divino traditis, atque ab omnibus salutis suæ cupidis facile intelligendis, unice continetur.

LXX. Vti virtus, ita etiam theologia, non tam in cognitione & theoria, quam potius actione & praxi consistat; unde recte definitur habitus practicus.

Gb 1024.

8 8

1024

1024

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

5.

SVMMA
NÆ CHRISTIANÆ
VCIS APHORISMIS
IN
M ET CONNEXIONEM
RELATA
A
CO CHRISTIANO

IO SECVNDA AVCTOR
ALAE MAGDEBVRGICAE
ES CHRISTIANVS HILLIGER Acad. Typogr.
MDCCXXX.

